KESKKONNAAMET

Ants Erik
juhatuse esimees
EESTI ERAMETSALIIT
erametsaliit@erametsaliit.ee

Teie 15.07.2016 nr 19/16

Meie 01.11.2016 nr 7-9/16/9286-3

Vastus tagasisidele lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmise ja kaitse-eeskirja muutmise määruse kohta

Austatud Ants Erik

Keskkonnaamet teavitas EESTI ERAMETSALIITU (edaspidi *EEML*) 12.07.2016 kirjaga nr 7-16716/9036 lendorava püsielupaikade kaitse-eeskirja muutmise eelnõu menetluse algatamisest. Esitasite oma seisukohad 15.07.2016 kirjaga nr 9/16 (Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis registreeritud nr 7-16/16/9286 all). Vabandame, et kirjale vastamine on võtnud tavapärasest rohkem aega. Selle põhjuseks on lendorava püsielupaikade moodustamise eelnõu menetlusosalistelt saadud rohke tagasiside ning sellega seotud lahendamist ja selgitamist vajavate küsimuste suur hulk, samuti otsustasime üle vaadata Teie kirjas viidatud seisukohad varasemas, lendorava kaitse tegevuskava eelnõu kohta esitatud kirjavahetuses (vt allpool).

15.07.2016 tagasisidekirjas märgite, et häiriv on asjaolu, et EEML-i ei kaasatud lendorava kaitse tegevuskava väljatöötamisse, kuigi vastav sooviavaldus edastati 22.07.2013 Keskkonnaametile. Selgitame, et lendorava kaitse tegevuskava eelnõu oli äsja, 2013. aasta juunis selle lepinguliselt koostajalt vastu võetud. EEML-ile anti võimalus arvamuse avaldamiseks siis, kui Keskkonnaamet oli tegevuskava tellijana eelnõu läbi töötanud, selle 12.01.2015 Keskkonnaministeeriumisse esitanud ning ka Keskkonnaministeerium oli selle põhjalikult üle vaadanud. Oma arvamuse lendorava kaitse tegevuskava eelnõu kohta esitas EEML Keskkonnaametile ja Keskkonnaministeeriumile 05.05.2015 kirja teel. Kahetsusväärselt ei ole tõepoolest EEML-ile seni saadetud kirjalikku vastust, kas tegevuskava eelnõule esitatud ettepanekud võeti arvesse või mitte, kuigi tegevuskava on praeguseks Keskkonnaministeeriumis kinnitatud (keskkonnaministri 04.02.2016 käskkiri nr 1-2/16/108). Oleme info, et EEML ei ole siiani vastust saanud, edastanud Keskkonnaministeeriumile.

Vaatamata asjaolule, et EEML-ile pole 05.05.2015 saadetud ettepanekutele tegevuskava **eelnõu** kohta vastatud, sisalduvad põhjendatud ettepanekud **kinnitatud** tegevuskavas. Anname alljärgnevalt ka nendest ülevaate, kuivõrd lendorava kaitse tegevuskava ja püsielupaikade kaitse-eeskiri on omavahel tihedalt seotud ning EEML-i poolt kaitse tegevuskava osas 2015. aastal esitatud ettepanekute arvestamata jätmist on ette heidetud ka 15.07.2016 tagasisidekirjas.

Kinnitatud tegevuskava sisaldab EEML-i 05.05.2015 esitatud soovitust kaasata metsamajandusjuhiste koostamisse nt Eesti Maaülikooli pädevad töötajad. Samuti on

tegevuskavas kirjeldatud lendorava levikut maailmas, sh asjaolu, et Euroopa Liidus on lendorav olemas vaid Eestis ja Soomes, millest tulenebki, et lendorav elab siin oma areaali servaalal. EEML-i soovitus käsitleda ka võimalikku elukeskkonna klimaatilistest muutusest tulenevat negatiivset mõju lendorava levikule on samuti tegevuskavas mainitud (kuna aga vastav mõju on praeguse seisuga hinnatud väikeseks ning lühiajalises plaanis ei saa liigi kaitse tegevuskavaga selle mõju vähendamiseks tegevusi planeerida, pole seda pikemalt siiski käsitletud).

Samuti on tegevuskavas kirjeldatud looduslike vaenlaste, sh kakkude ja metsnugise mõju lendoravale. Kuigi kisklussurve lendoravale on suur, ei ole seda hinnatud siiski kriitilise tähtsusega ohuteguriks ja selle vähendamist pole tõstetud I prioriteeti, nagu EEML 05.05.2015 pakkus. Samuti ei ole määratud I prioriteeti lendorava populatsiooni suuruse ja isoleerituse uurimist. Mõlemad on aga arvatud II prioriteeti kui samuti vajalikud kaitsekorralduslikud tegevused. Lendorava populatsiooniuuringuteks ja metsnugise kui tõestatult (sh raadiotelemeetriliste uuringute põhjal) kiskluse kaudu lendorava asurkonda mõjutava liigi arvukuse reguleerimiseks on tegevuskavas ette nähtud ka meetmed ning vastavad tegevused on kajastatud eelarves. I prioriteeti on arvatud hädavajalikud tegevused kriitilise tähtsusega ohutegurite mõju vähendamiseks. Kriitilise tähtsusega teguriks on elupaikade kadu ja nende isolatsiooni jäämine, millega on omakorda lineaarses seoses populatsiooni suurus. Seega, takistamaks edasist lendorava elupaikade hävimist, on I prioriteedi tegevuseks tegevuskavas määratud elupaikade kaitse alla võtmine ning seni teadmata elupaikade otsimine.

Nagu EEML-i 05.05.2015 kirjas on märgitud, pole tegevuskavas elupaikade kadumise ohuteguri all tõesti käsitletud üleüldist metsasuse tõusu Eestis, sh haavikute kogupindala olulist suurenemist viimasel umbes 60 aastal. Selgitame, et lendorava kaitse seisukohast ei ole oluline haavikute kogupindala, vaid raiesurve säilinud ja sobivate elupaigaelementidega elupaikadele. Tegevuskavas esitatud analüüsi tulemused viitavad, et raiesurve on lendoravale sobivatele metsadele, sh seni säilinud levialaks oleval Alutagusel, ja eriti väljaspool kaitsealasid, suur. On ka prognoositud, et tulundusmetsades samamoodi jätkuva metsamajanduse tingimustes varsti lendoravale sobivat metsa praktiliselt enam ei ole. Tegevuskavas on kirjeldatud ka lendorava elupaikade järjest suurenevat isoleeritust, kusjuures selle analüüsimisel on kasutatud lisaks raiete tulemusena ebasobivaks muutunud aladele ka muude lendoravatele liikumisbarjääriks olevate alade, sh EEML-i viidatud mittemetsamaa kaardikihte.

Rõhutame, et lendorava elupaikades ei ole raied täielikult keelatud, vastupidi, sageli on need lendorava elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks just vajalikud. Nagu ka kinnitatud tegevuskava p 9.2 kirjeldab, on mitmel pool lendorava püsielupaikades vajalik nt häilude loomine haava järelkasvu soodustamiseks või muude, elupaiga struktuuri kujundavate raiete teostamine, et tagada pesapuude kujunemine ka 50–60 aasta pärast. Samuti on lendorava püsielupaikades metsaosasid, mida on vaja kujundada lendoravale sobivama struktuuriga metsaks (nt kuusekultuurid, mida ei ole võimalik nende asukoha tõttu püsielupaigast välja jätta). Seetõttu ei ole asjakohane EEML-i 05.05.2015 esitatud seisukoht, et otstarbekas ei ole kulutada ressursse lendorava elupaikade taastamisele (viidates, et vastavad meetmed tegevuskavas on mittevajalikud).

Tegevuskavas ei ole vajalikuks peetud kajastada EEML-i poolt 05.05.2015 välja toodud metsaseaduse § 29 lõike 1 p-st 3 tulenevat kohustust säilitada lageraielankidel säilikpuid, mille hulka kuuluvad nt tüvemädanikuga haavad jne. Kuna säilikpuude säilitamise tingimus on sätestatud seadusega ega kohaldu vaid lendorava elupaikadele, pole olnud vajadust seda liigi kaitse tegevuskavas enam esile tuua. Pealegi eelistab lendorav pesapaigana mitte üksikuna lageraielangile kasvama jäetud puid (isegi neis õõnsuste olemasolul), vaid õõnsustega haabasid, mis on ümbritsetud teistest puudest. Heal juhul ja parema puudumisel kasutab lendorav säilikpuudega lanki liikumiseks ühest elupaigast teise.

05.05.2015 esitatud seisukohtades on märgitud, et püsielupaiga sihtkaitsevööndi suurus peaks sõltuma alal reaalselt esinevate emasloomade arvust, s.t, et kui elupaigas on üks emane lendorav, ei moodustata mitte vähemalt 28 ha suurust vööndit, vaid piirdutakse 150 m raadiusega (umbes 7 ha) püsielupaigaga. Selgitame, et lendoravate tegeliku hulga kindlakstegemine on äärmiselt keeruline, sest lendorav on ööloom ja näinud on teda vähesed. Kindlalt saab üldjuhul väita vaid seda, et elupaik on lendorava poolt asustatud ja seda tema väljaheite järgi. Seega, kuigi kaitse alla võetakse vaid elupaik, mis on lendorava poolt olnud kindlalt asustatud, ei saa olla päris kindel, mitu (emas)looma seal elab. Ühe emaslooma kodupiirkonnast suurem sihtkaitsevööndi ulatus on vajalik muu hulgas noorloomade hajumise võimaldamiseks – kuna emasloomade kodupiirkonnad reeglina ei kattu, on vajalik suurem elupaik ja seda eriti isolatsiooni tingimustes (kui sünnikohast kaugemale liikumine on takistatud).

Piiranguvööndi piiritlemise kohta on EEML oma 05.05.2015 seisukohtades märkinud, et piiranguvööndi piiritlemise ja selle suuruse määramise kriteeriumid on tegevuskava eelnõus jäetud kirjeldamata. Selgitame, et kuivõrd pesametsa ehk sihtkaitsevööndit ümbritsev maastik, kuhu piiranguvöönd moodustatakse, on erinevates kohtades väga eriilmeline, ei ole olnud otstarbekas määratleda tegevuskavas kindlaid reegleid, sh vööndi suuruse osas peale selle, et tagada tuleb piiranguvööndi funktsioonid: pesapuistu juurdekasv ja tormikindluse suurendamine, ühenduskoridoride ja toitumisalade loomine ning kiskluse mõju vähendamine. Piiranguvöönd moodustatakse lähtudes konkreetse koha spetsiifikast ja vastavalt võimalustele, arvestades, kas ja kui palju on pesametsa ehk sihtkaitsevööndi ümber metsa(maad), kui palju on eramaad, milline on kaugus teistest elupaikadest jne. Seetõttu on ka piiranguvööndid väga erineva suuruse ja kujuga ning iga püsielupaiga planeerimisel tuleb lahendada erinev olukord. Eelnõukohaste lendorava püsielupaikade kokkuvõtlikud piiritlemise põhimõtted on toodud püsielupaikade kaitse-eeskirja eelnõu seletuskirja punktis 2.4 ja spetsiifika iga püsielupaiga kirjelduse juures eraldi.

Mis puudutab EEML-i 05.05.2015 seisukohta, et püsielupaiga moodustamine ei ole põhjendatud, kui esinevad lendorava tegevusjäljed, kuid tegu võib olla läbirändava isendiga, siis selle kohta kinnitame, et lendorava püsielupaikade kaitse-eeskirja menetluse käigus on püsielupaikade moodustamise otstarbekust (sh asustatuse ajaloo ja järjepidevuse alusel) põhjalikult kaalutud. Muu hulgas on seetõttu mitmed lendorava elupaigad käsilolevast menetlusest kas tervenisti või osaliselt välja jäetud: kaitse alt jäävad tervenisti välja kuus keskkonnaregistris olevat elupaika, kuus olemasolevat püsielupaika jäetakse ümber (sihtkaitse- ja piiranguvööndiks) tsoneeerimata ning ühe olemasoleva püsielupaiga osas on tehtud ettepanek see kustutada.

Kehtestatud lendorava kaitse tegevuskava ei välista EEML-i 05.05.2015 esitatud ettepanekut kaaluda lendorava taasasustamist ka Alutaguselt kaugemale olemasolevatele suurtele kaitsealadele. Tugiasustamise katsetustega on aga siiski soovitav alustada Alutagusel kui seni ainsana säilinud ja seega lendoravale sobival levialal.

Nii 05.05.2015 kui 15.07.2016 on EEML toonud esile, et lendorava kaitsel, sh kaitse tegevuskava eelarve koostamisel ning püsielupaikade planeerimisel tuleb arvestada ka kummagi dokumendiga kavandatavaga kaasnevate majanduslike ja sotsiaalsete mõjudega. Liigi kaitse tegevuskava kui sellise kehtestamisega ei kaasne otseselt sotsiaalmajanduslikke mõjusid, ka ei kohusta tegevuskava riiki (nt vahendite puudusel) selles olevaid tegevusi ellu viima. Sotsiaalmajanduslikud mõjud võivad kaasneda tegevuskavas kirjeldatud vajalike tegevuste elluviimisega, sh lendorava elupaikade kaitse alla võtmisega. Lendorava püsielupaikade kaitse-eeskirja eelnõu menetluses on läbi viidud määruse mõjude olulisuse hindamine, lähtudes Justiitsministeeriumi koostatud õigusaktide mõju hindamise metoodikast[1] ning leitud, et

[1] Kättesaadav: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/mojude_hindamise_metoodika.pdf

määruse kehtestamisega kaasnevad soovitud mõjud on suured ja ebasoovitavad väiksed. Hinnangu kokkuvõttega on täiendatud kaitse-eeskirja eelnõu seletuskirja.

Lisaks etteheidetele liigi kaitse tegevuskava koostamisse mittekaasamise osas on EEML-i 15.07.2016 kirjas küsitud, kuidas on tagatud püsielupaikade loomisele järgnevate oluliste majandustegevuse piirangute kompenseerimine maaomanikele, kuivõrd riigieelarvelised vahendid piirangute hüvitamiseks ei ole tagatud. Selgitame, et lisaks maamaksuvabastusele on peamiseks kompensatsioonimehhanismiks jätkuvalt looduskaitsealuste maade riigile omandamine. Keskkonnaministeerium on teatanud[2], et looduskaitsealuste eramaade riigile omandamise kiirendamiseks eraldatakse alates 2017. aastast kolmel järjestikusel aastal selleks kolm miljonit eurot. See on juba ühe aasta kohta üle kahe miljoni enam kui tänavu. Lisaks on Keskkonnaministeerium koostöös Maaeluministeeriumiga ette valmistanud muudatusettepaneku „Eesti maaelu arengukava 2014–2020" täiendamiseks sättega, mis võimaldab maksta Natura 2000 erametsatoetust ka väljaspool Natura 2000 võrgustikku olevates sihtkaitsevööndites ja seda alates 2017. aasta maist. Samuti kaalub Keskkonnaministeerium koostöös Rahandusministeeriumiga võimalust peatada järelmaksu graafikujärgsed maksed kuni kinnisasja riigile omandamiseni nende kinnisasjade riigile omandamise menetluses, mille erastamisel on kasutatud maareformi seaduses sätestatud järelmaksu võimalust ja kinnisasi on koormatud hüpoteegiga Eesti Vabariigi kasuks.

Nõustume EEML-i 15.07.2016 kirjas esitatud seisukohaga, et jätkata tuleb lendorava arvukuse vähenemise põhjuste uurimist ning saadavat infot tuleb kasutada meetmete väljatöötamiseks, et tagada inimese ja lendorava kooseksisteerimine. Vastavalt uuringute ja seire tulemustele on tulevikus võimalik lendorava püsielupaikade kaitse-eeskirja (sh võimalusel leebemaks) muuta.

Infoks lendorava püsielupaikade kaitse-eeskirja edasisest menetlusest anname teada, et Keskkonnaamet saadab menetlusosaliste ärakuulamise tulemusena täiendatud määruse eelnõu menetlusdokumendid Keskkonnaministeeriumisse, kus need omakorda üle vaadatakse. Seejärel saadetakse dokumendid eelnõude infosüsteemi (EIS). Soovi korral saab ka EEML täiendatud dokumentidega EIS-i vahendusel tutvuda.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Maret Vildak
looduskaitse juhtivspetsialist
Põhja regioon

Teadmiseks: Ants Erik (ants.erik@erametsaliit.ee), Keskkonnaministeerium (taimo.aasma@envir.ee)

Madli Linder 533 45379
madli.linder@keskkonnaamet.ee

(vaadatud 31.10.2016).

[2] Vt nt Soopan, I. 13.10.2016. Järgmise aasta jooksul ostab riik 45 looduskaitsepiiranguga kinnistut. Maaleht, lk 14.